

GAZİPAŞA İLÇESİ'NDE (ANTALYA) KÖY YERLEŞMELERİ*

The Village Settlement in Gazipaşa (Antalya) District

Dr. Şenay GÜNGÖR

*Meram Anadolu Ticaret Meslek Lisesi, Meram / KONYA,
senaymantas01@hotmail.com*

Yrd. Dr. Recep BOZYİĞİT

*S. Ü. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Coğrafya Öğretmenliği A.B.D., Meram
/ KONYA rbozyigit@selcuk.edu.tr*

ÖZET

Gazipaşa İlçesi, Akdeniz Bölgesi'nin Adana Bölümü'nde yer almaktadır. Gazipaşa batıdan Alanya, doğudan Anamur, kuzeyden Sarıveliler ve güneyden Akdeniz ile çevrilmiştir. Gazipaşa'da yerleşmenin tarihi MÖ 3000'lere, Sümer egemenliğine kadar uzanmaktadır. Saha Hitit, Fenike, Pers, Helen, Mısır, Roma, Bizans, Selçuklu, Teke ve Karamanoğulları beylikleri ile Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır. Sahada 1 ilçe merkezi, 1 kasaba ve 41 köy bulunmaktadır.

Bu çalışmada Gazipaşa ilçesi köy yerleşmelerinin, yerleşme coğrafyası açısından değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Gazipaşa İlçesi'nde köy yerleşmeleri fiziki ve sosyo-ekonomik şartların etkisiyle bazı farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle ilçedeki köy yerleşmeleri; adlarına, kuruluş yerlerine, ormana ve tarım arazisine göre konumlarına, yükselti basamaklarına, yüzölçümü büyüklüklerine, yerleşme dokularına ve ekonomik faaliyet kollarına göre ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Gazipaşa, Köy Yerleşmeleri, Ekonomik Faaliyet.*

* Bu çalışma Şenay Güngör'ün Gazipaşa İlçesi'nin (Antalya) Coğrafi Etüdü adlı doktora tezinden alınmıştır.

ABSTRACT

Gazipaşa County is located into the part of Adana in the Mediterranean region. Gazipaşa is surrounded with Alanya in the West, in the East Anamur, in the North Sarıveliler and in the South Mediterranean. The history of settlement in Gazipaşa dates back to BC 3000 to Sumerian domination. The area had been under the control of Hittite, Phoenicia, Persia, Hellenistic, Egyptian, Roman, Byzantina, Seljuk, Ottoman, Teke and Karaman rulership. In the area, there is a county seat, a town and there are 41 villages.*

In this study, it is aimed to geographic evaluation of the village settlements of Gazipaşa county in the sense of settlement geography. The village settlement of Gazipaşa county differs from with the effects of physical and socio economic conditions. Because of this reason, the settlements of village in county are approached with according to their names, site of establishment, considering as their locations for the forest and agricultural estate, step levels, square measure size, settlement textures and economic activity sectors.

Key Words: *Gazipaşa, Village Settlements, Economic Activity.*

GİRİŞ

Gazipaşa İlçesi'nin Coğrafi Konumu

Gazipaşa İlçesi, Akdeniz Bölgesi'nin Adana Bölümü'nde yer alır. İlçe, 36° 13' -36° 34' kuzey enlemleri ile 32° 15' -32° 38' doğu boylamları arasındadır. Yüzölçümü 921 km²'dir. Gazipaşa'nın, doğusunda, Anamur; kuzeyinde, Sarıveliler; batısında, Alanya ilçeleri ve güneyinde, Akdeniz bulunmaktadır.

Metot ve Materyal

Gazipaşa İlçesi ve yakın çevresi ile ilgili çalışmalar taranmıştır. Ayrıca, arazide gerçekleştirilen, mülakat ve gözlem yöntemleri ile bilgi edinme yoluna gidilmiştir. Bu çalışma sahadan ve literatürden elde edilen bilgilerin coğrafi metot dâhilinde, CBS yöntemi ile çizilen haritalarla desteklenerek hazırlanmıştır.

Gazipaşa’da İlçesi’ndeki köy yerleşmeleri, adları, kuruluş yerleri, dokuları, ekonomik faaliyetleri ve yüzölçümleri bakımından farklılıklar göstermektedir.

2. 1. Adlarına Göre Köyler

Gazipaşa’da İlçesi’ndeki köylerin adları, çoğu zaman bulunduğu sahanın, tarihi ve coğrafi özellikleri hakkında genel bilgiler vermektedir.

Gazipaşa’da köylerin bazıları adını, fiziki coğrafya özelliklerine göre almıştır. Karaçukur, Karatepe ve Öznurtepe köyleri bulunduğu sahanın topografik özelliklerini yansıtmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Gazipaşa’da Köylerin Adlarına Göre Sınıflandırılması	
Fiziki Coğrafya İle İlgili Yer Adları	
Yeryüzü şekilleri ile ilgili olanlar	Gökçebelen, Karaçukur, Karatepe, Öznurtepe
İklim ve hidrografya ile ilgili olanlar	Akoluk, Çalıpınar, Çığlık, Esentepe, Hasdere, Ilıca, İnceğiz, Sugözü, Yakacık
Kayaçlarla ilgili olanlar	Çakmak
Biyocoğrafya ile ilgili olanlar	Çimenbağ, Gürçam, Çamlıca, Korubası, Çörtüş, Yeşilyurt, Doğanca, Şahinler
Beşeri ve Ekonomik Coğrafya İle İlgili Yer Adları	
Kişi ve aşiret adları ile ilgili olanlar	Aydıncık, Beyrebucak, Beyobası, Macar, Küçükklü, Göçük, İnal, Karalar, Güney, Kızılgüney, Yenigüney, Kırahmetler
Tarihi ve dini mekânlarla ilgili olanlar	Gökcesaray, Üçkonak
Ekonomik faaliyetler ile ilgili olanlar	Muzkent, Zeytinada, Çobanlar, Çile
Kaynak: Arazide Yapılan Gözlemler, 2009-2010.	

Araştırma sahasında hidrografik özelliklerden adını alan köyler, Akoluk, Çalıpınar, Çığlık, Esenpınar, Hasdere, Ilıca, İnceğiz, Sugözü ve Yakacık’dır. Örneğin Çığlık köyünün adı, dere çağlamasını ifade eden “çağlayık”tan gelmektedir. Akarsu vadilerinin kenarlarında ve su kaynaklarının başında kurulmuş olan bu köyler, araştırma sahasında su kaynaklarının ve akarsuların önemine işaret etmektedir.

yerleşmelerdir (Doğanay-1994:246). Yani köyler, kuruluş yeri seçimi, ortak malları ve sosyal yaşantısı ile birlikte değerlendirilmektedir.

Bitki örtüsü ile ilgili adlandırmaların yapıldığı yerleşmeler ise: Çimenbağ, Gürçam, Çamlıca, Korubaşı, Çöriş ve Yeşilyurt'tur. Şahinler köyünün adı ise hayvanlarla ilgili adlara örnektir.

Köy yerleşmelerinden bazılarının adı, sahada yetiştirilen tarım ürünlerinden esinlenerek verilmiştir. Muzkent ve Zeytinada bu köylere örnek olarak verilebilir.

Araştırma sahasında köy yerleşmelerinden bazılarının adı, sahada yaşayan oymak, aşiret ve cemaatlerin isimleri ile benzerlik göstermektedir. Aydıncık Köyü sakinlerinin Aydınli Yörükleri ile bağlantıları vardır. Beyrebucak Köyü adını Berriye'den almıştır. Beyreli ve Beyre sözcüğü Berriye'den değişmiştir. Arapça Berriye sözcüğü, kara, bozkır ve çöl anlamında kullanılmıştır. Anadolu'ya gelen Türkmenlerin ilk durakladıkları yerlerden biri Mardin-Urfa civarındaki kurak alanlardır. Buralara gelip yerleştikten sonra Anadolu içlerine gidenler, "Berriye'den gelenler" olarak adlandırılmıştır. Güney, Kızılgüney, Yenigüney köyleri adını, Güney Yörüklerinden almıştır. Küçükü ve Göçük köylerinin adı "Küçükü" denilen Türkmen Yörüklerini ifade eder. İnal Köyü, Oğuzların 24 boyundan biri olan Boz-ok koluna mensup İnal aşiretinden adını almaktadır. Karalar Köyü adını Danişment Türkmenlerinin, Karalar aşiretinden almıştır. Macar Köyü, Gülnar Derebeyliklerinden, Yeni Yörük Derebeyliğine bağlı İlisu Türkmenleri yerleştiği bir köydür. Bazı kaynaklarda adı "İlisuluk" olarak geçmektedir (Yıldız, 2008).

Gazipaşa İlçesi'ndeki Çobanlar köyünün adı, bir meslek olan "çobanlık"tan gelmektedir. Beyobası, eskiden geçici kır yerleşmesiyken zamanla devamlı kır yerleşmesine dönüşmüştür. Gökçebelen, yerleşmenin bulunduğu mevki ve yönden; Gökçesaray ve Üçkonak köyleri ise tarihi değerlerden esinlenerek isimlendirilmiştir. Kirahmetler köyü adını, köyü kuran kişiden almıştır. Çakmak köyünün adı, yörenin litolojik özelliğini yansıtırken, Yeniköy ise Gevinde köyünden ayrılmış ve isminin yeni konulmasından dolayı bu ismi almıştır. Çile köyü de keklik avında kullanılan "çile bezi"nden esinlenerek isimlendirilmiştir. Bununla birlikte köy halkının bir kısmı da köyün adının "çile çekmek"ten geldiğini vurgulamaktadır. Geçmişte yaylalara yapılan göçler sırasında beşiklerde bebekler ile oldukça sarp arazilerden geçildiğini ve bu

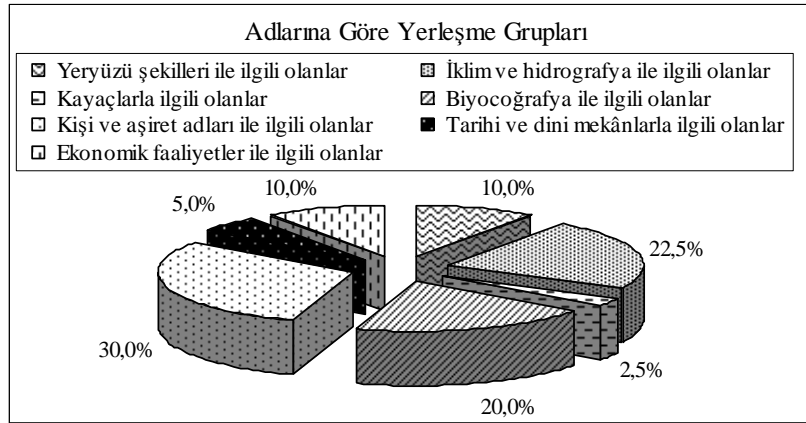
durumun kendilerini çok yordugunu, bu yüzden köyün bu şekilde isimlendirildiğini belirtmişlerdir.

Etüt sahasında, adı fiziki coğrafya ile ilgili olan köy sayısı 22, beşeri ve ekonomik coğrafya ile ilgili olan köy sayısı ise 18'dir. Yeniköy, yakın tarihte bu ismi aldığından tabloya dâhil edilmemiştir (Tablo 2, Şekil 2).

Tablo 2. Gazipaşa'da Adlarına Göre Köy Yerleşmelerinin Grupları ve Sayısı

Adlarına Göre Yerleşme Grupları	Yerleşme Sayısı	%
Yeryüzü şekilleri ile ilgili olanlar	4	10,0
İklim ve hidrografya ile ilgili olanlar	9	22,5
Kayaçlarla ilgili olanlar	1	2,5
Biyocoğrafya ile ilgili olanlar	8	20,0
Kişi ve aşiret adları ile ilgili olanlar	12	30,0
Tarihi ve dini mekânlarla ilgili olanlar	2	5,0
Ekonomik faaliyetler ile ilgili olanlar	4	10,0
Toplam	40	100,0

Kaynak: Araziye Yapılan Gözlemler, 2009-2010.

Şekil 2. Gazipaşa'da Adlarına Göre Köy Yerleşme Grupları

Gazipaşa'da köy adları ile ilgili dikkat çekici bir diğer husus da, birçok köyün adının 1960 yılından sonra değiştirilmiş olmasıdır. Bu konuda yerleşime tabi olan yörük aşiretleri, Türkçe adlandırma ve yerel koşullar dikkate alınmıştır (Tablo 3).

GAZİPAŞA İLÇESİ'NDE (ANTALYA) KÖY YERLEŞMELERİ

Bunların dışında, Hayradost olan köyün ismi, Çamlıca olarak değiştirilmiştir. Eski belgelerde Hayradüzü-Hoyradüsü olarak kaydı vardır. Hoyranlılardan gelme bir isimdir. Direvli olan köyün ismi, Doğanca olarak değiştirilmiştir. Doğanca Köyüne hem Doğanca hem de Beyrelü yörükleri yerleştirilmiştir. Gökçesaray Köyü'nün ismi kayıtlarda Kerestine-Keristine-Kinistine-Kilistine olarak geçmektedir. Bu sözcük Osmanlıca'ya Farsça'dan geçmiştir. Orman alanların fazla olduğu bölgede, kereste ticaretinin yoğun yapıldığını ve binlerce yıllık bir meslek ve meşguliyetin o bölgeye ad olarak verildiğini işaret etmektedir. Kilistine olan köyün adı, daha sonra Gökçesaray olarak değiştirilmiştir. Entişegüney olan köyün ismi, zamanla telaffuz hatasıyla Endişegüney'e dönüşmüş ve daha sonra köyün adı Güney olarak değiştirilmiştir. Yivil Hardım olan köyün ismi, Üçkonak olarak değiştirilmiştir. Hardım adı, Horzum aşiretinin adından gelmektedir (Yıldız, 2008).

Tablo 3. Gazipaşa'da Adı Değiştirilen Köy Yerleşmeleri

Yerleşmenin Eski Adı	Yerleşmenin Yeni Adı
Sünne	Akoluk
Çamurlu	Aydıncık
Muhiler	Çakmak
Murtlin	Çalıpınar
Gevenes	Esenpınar
Bilhos	Gürçam
İnceağrı	Hasdere
Gevinde	Ilıca
Sivastı	Karatepe
Parekende Küçükülü	Küçükülü
Macar	Macarköy
Kıcık	Muzkent
Kurukarı	Sugözü
Kaledran	Yakacık
Şevikgüney	Yenigüney
Seyfe	Zeytinada
Hayradost	Çamlıca
Direvli	Doğanca
Kilistine	Gökçesaray
Endişegüney	Güney
Yivil Hardım	Üçkonak
Kaynak: Arazide Yapılan Anketler, 2009-2010.	

2. 2. Kuruluş Yerlerine Göre Köyler

Araştırma sahasının topografik özellikleri, köylerin kuruluş yerinin belirlenmesinde önemli rol oynamıştır. Ayrıca, yer altı ve yerüstü kaynaklarının dağılışı, toprak, iklim ve bitki örtüsü de yerleşmelerin kuruluş yerlerinin seçiminde etkili olan diğer fiziki coğrafya şartlarıdır.

İlçenin akarsular tarafından parçalanmış dağlık bir görünüme sahip olması, sahadaki köylerin % 61,0'mın yamaçta kurulmasına sebep olmuştur (Tablo 4, Şekil 3). Bu durum üzerinde, ayrıca, sınırlı olan tarım arazilerinden daha fazla yararlanma ve taşkınlardan korunma isteği ile yamaçların, su kaynakları ve iklim özellikleri bakımından elverişli şartlara sahip olması etkili olmuştur. Vadi yamacına kurulan köyler: Akoluk, Çakmak, Çığlık, Çimenbağ, Çörüş, Doğanca, Esenpınar, Göçük, Gökçebelen, Gökçesaray, Gürçam, İnceğiz, Ilıca, İnal, Karalar, Karaçukur, Karatepe, Sugözü, Kızılgüney, Küçükklü, Şahinler Üçkonak, Yenigüney, Yeniköy ve Yeşilyurt köyleridir. Yamaç yerleşmelerinin büyük bir kısmının güney, güneybatı ve güneydoğuya dönük yamaçlarda kurulması da, köylerin kuruluş yerinin seçiminde güneşlenme şartlarının önemini göstermektedir (Fotograf 1).

Fotograf-1. Vadi Yamacında Kurulmuş Esenpınar Köyü'nün Kuzeydoğudan Görünüşü.

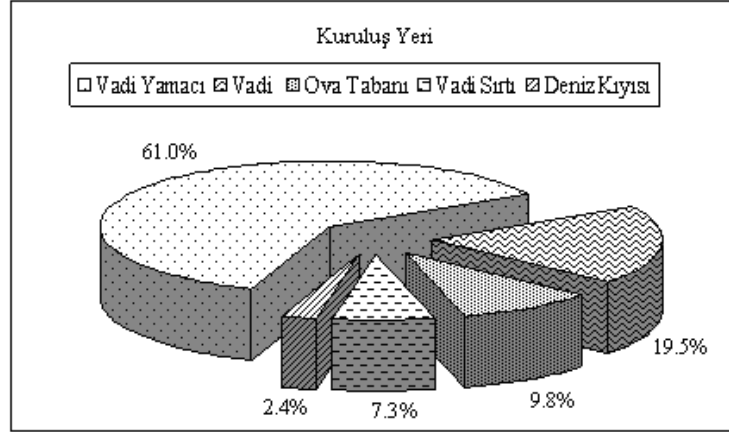
GAZİPAŞA İLÇESİ'NDE (ANTALYA) KÖY YERLEŞMELERİ

Gazipaşa'da, köylerin % 19,5'i akarsu vadilerinde kurulmuştur. Aslında bu köylerin büyük bir kısmı, vadi tabanı ile dik yamaçlar arasındaki az eğimli sahalarda yer almaktadır. Araştırma sahasında, Beyrebucak, Çalıpınar, Güneyköy, Kırahmetler, Korubaşı, Macar, Muzkent ve Zeytinada köyleri akarsu vadilerinde kurulmuştur.

İlçede, ova tabanındaki yerleşmeler % 9,8'lik bir paya sahiptir. Bu tür yerleşmelerde, ekonomik değeri yüksek olan örtü altı sebze ve meyve üretimi yapılmaktadır. Dolayısıyla hâkim ekonomik faaliyet tarımdır. Ova tabanındaki yerleşmelerin ilçe merkezine yakın olması, ticaretin gelişmesini de sağlamıştır. Verimli tarım arazileri üzerinde yerleşmelerin yayılması ve zaman zaman ortaya çıkan taşkın tehlikesi, ova tabanındaki köylerde karşılaşılan önemli sorunlardandır. Aydıncık, Beyobası, Çobanlar ve Hasdere köyleri, kuruluş yeri olarak ova tabanını seçen yerleşmelerdir.

Kuruluş Yeri	Yerleşme Sayısı	%
Vadi Yamacı	25	61,0
Vadi	8	19,5
Ova Tabanı	4	9,8
Vadi Sırtı	3	7,3
Deniz Kıyısı	1	2,4
Toplam	41	100,0

Kaynak: Arazide Yapılan Gözlemler, 2009-2010

Şekil 3. Gazipaşa'da Köy Yerleşmelerinin Kuruluş Yerlerine Göre Sınıflandırılması

Engebeli bir topografyaya sahip olan Gazipaşa'da, köylerin % 7,3'ü sırtlarda kurulmuştur. Dağlık ve tepelik alanlardaki eğimli yüzeylerde kurulan sırt köylerinde tarım alanları oldukça sınırlıdır. Bu tür yerleşmelerdeki zaten dar olan tarım alanlarında şiddetli erozyon nedeniyle verim de azalmaktadır. Bu köylerde karşılaşılan sorunlardan biri de içme ve sulama suyu teminidir. Bu nedenle sırt köylerinde öne çıkan ekonomik faaliyetler, hayvancılık ve orman işçiliğidir. Araştırma sahasında Çamlıca, Çile ve Öznurtepe köyleri vadi sırtında kurulmuştur. Bu köylerin kuruluş yerlerinin temelini vadi sırtları oluştursa da, yerleşmelerin bazı mahallelerinin vadi yamaçlarına doğru yayıldıkları görülmektedir.

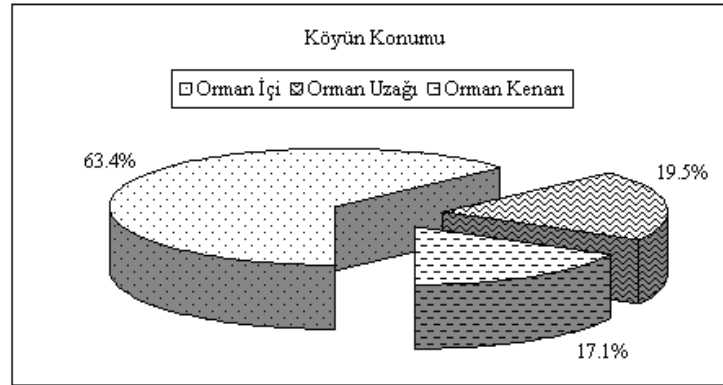
Akdeniz'e sınırı olan Gazipaşa'da sadece, Yakacık Köyü deniz kıyısında kurulmuştur. Gazipaşa İlçesi'nin en doğusunda yer alan Yakacık Köyü, Anamur'un Anıtlı Köyü ile sınır komşusudur. En önemli geçim kaynakları tarım, ticaret ve balıkçılıktır. Kaledran Çayı'nın getirdiği verimli topraklar üzerinde, muz, narenciye ve avokado üretimi yapılmaktadır. Yakacık plajının bulunduğu köyde, denize girmek için güzel koylar da mevcuttur.

2. 3. Ormana Göre Köyler

Araştırma sahasında orman örtüsünün yoğun olması nedeniyle, köylerin % 63,4'ü orman içi köyüdür (Tablo 5, Şekil 4). Orman içi köyleri, sahanın kuzeydoğu, kuzey ve kuzeybatısına yayılmış durumdadır. Orman içi köyleri: Akoluk, Çakmak, Çamlıca, Çığlık, Çile, Çimenbağ, Çörüş, Doğanca, Esenpınar, Gökçebelen, Gökçesaray, Gürçam, Ilıca, İnal, İnceğiz, Karalar, Karaçukur, Karatepe, Sugözü, Kızılgüney, Şahinler, Öznurtepe, Üçkonak, Yenigüney, Yeniköy ve Yeşilyurt'tur.

Köyün Konumu	Yerleşme Sayısı	%
Orman İçi	26	63,4
Orman Uzağı	8	19,5
Orman Kenarı	7	17,1
Toplam	41	100,0

Kaynak: Arazide Yapılan Gözlemler, 2009-2010.

Şekil 4. Gazipaşa'da Köy Yerleşmelerinin Ormana Göre Konumları

Araştırma sahasında Aydıncık, Beyobası, Çobanlar, Güneyköy, Hasdere, Korubaşı, Macar ve Muzkent köyleri, orman uzağı köy yerleşmeleridir. Orman uzağı yerleşmeler, sahadaki 41 köyün % 19,5'i oluşturmaktadır. Bu köyler, sahanın kıyı kesiminde, konut alanlarının ve tarımsal alanların yoğun olduğu yerleşmelerdir.

Gazipaşa'da köylerin % 17,1'i orman kenarı köylerden oluşmaktadır. Beyrebucak, Çalıpınar, Göçük, Kırahmetler, Küçükklü, Yakacık ve Zeytinada köyleri daha önceki dönemlerde orman içi köy durumundayken, ormanların tahribi sonucu orman kenarı köy durumuna gelmişlerdir. Ortalama yükselteleri 200-300 m olan bu köyler, araştırma sahasının güneybatısında yoğunlaşmıştır.

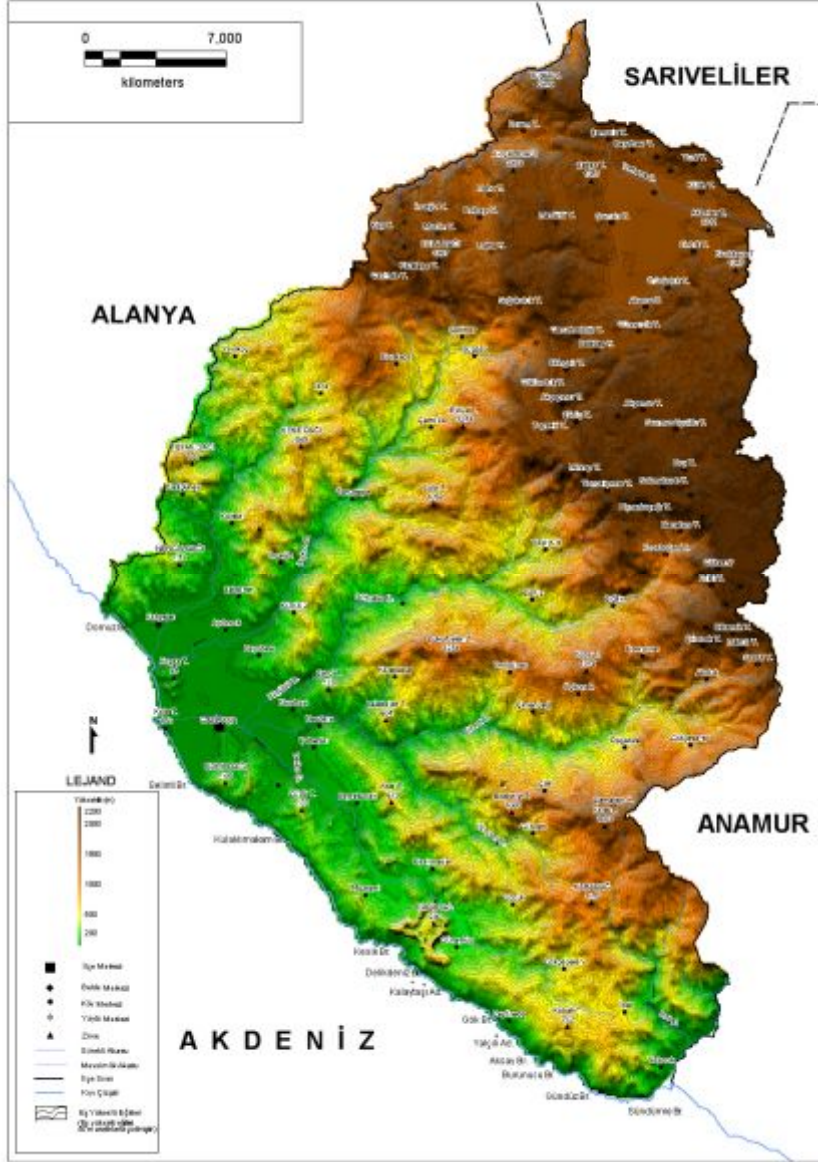
2. 4. Yükselti Basamaklarına Göre Köyler

Köylerin kuruluş yerleri ve dağılışını etkileyen doğal çevre şartlarından biri de yükselti faktörüdür. Sahada yükselti şartlarının kısa mesafede değişmesi ve topografyanın engebeli olması nedeniyle 950-1000 m'den sonra daimi yerleşmeler ortadan kalkmaktadır (Şekil-5).

Gazipaşa İlçesi'ndeki yerleşmelerin kıyı kesiminde yoğunlaştığı görülür. Köylerin % 58,5'i, 0-500 m; % 82,9'u, 0-750 m aralıklarında toplamıştır. Ayrıca 2008 yılı nüfus verilerine göre 27 260 kişi olan kırsal nüfusun % 81,3'ü de, 0-750 m yükselti basamağındaki köylerde yaşamaktadır. Köylerin % 41,5'inin 500-1000 m aralığında bulunması, kıyıda iç kesimlere doğru kısa mesafelerde değişen yükselti şartları ile ilgilidir.

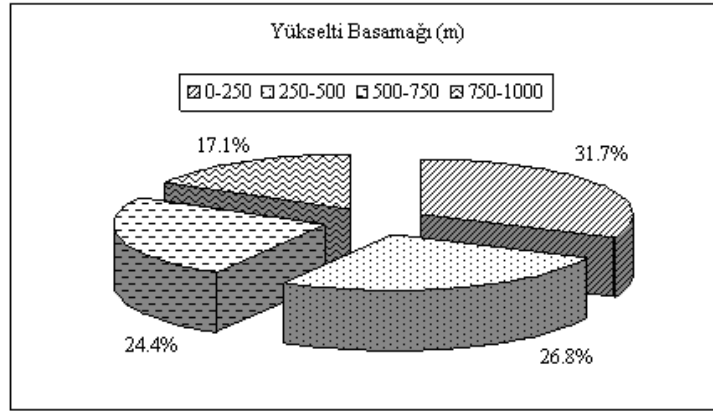
Araştırma sahasındaki 41 köyün % 31,7'si, en alt yükselti basamağı olan 0-250 m arasında bulunmaktadır (Tablo 6, Şekil 6). Kırsal nüfusun % 45'i (12 264 kişi) 0-250 m yükselti aralığındaki köylerde yaşamaktadır. Tarım açısından elverişli şartlara sahip Korubaşı (33 m), Aydıncık (41 m), Hasdere (43 m), Çobanlar (44 m), Yakacık (50 m), Beyobası (69 m) ve Çalıpınar (98 m) köyleri, 0-100 m yükselti aralığında yer almaktadır. Beyrebucak (117 m), Karalar (137 m), Zeytinada (138 m), Macar (214 m), Öznurtepe (241 m) ve Çakmak (241 m) köyleri ise 100-250 m yükselti aralığındaki yerleşmelerdir. Özellikle ekonomik getirisi yüksek örtü altı meyve ve sebzelerin yetiştirildiği bu vadi tabanı köylerinin ulaşım, topografya ve iklim açısından da avantajları vardır.

GAZİPAŞA İLÇESİ'NDE (ANTALYA) KÖY YERLEŞMELERİ

Şekil 5. Gazipaşa İlçesi'nin Sayısal Yükselti Modeli ve Yerleşmelerin Yükseltiye Göre Dağılışı

Tablo 6. Gazipaşa'da Köy Yerleşmelerinin Yükselti Basamaklarına Göre Dağılışı		
Yükselti Basamağı (m)	Yerleşme Sayısı	%
0-250	13	31,7
251-500	11	26,8
501-750	10	24,4
751-1000	7	17,1
Toplam	41	100,0
Kaynak: Arazide Yapılan Gözlemler, 2009-2010		

Şekil 6. Gazipaşa'da Köy Yerleşmelerinin Yükselti Basamaklarına Göre Dağılışı

Sahadaki köy yerleşmelerinin % 26,8'i 250-500 m yükselti basamağında yer almaktadır. Vadi ve vadi yamaçlarına yayılmış olan bu yükselti aralığındaki köylerde, genellikle tarım ve hayvancılık faaliyetleri birlikte yürütülmektedir. 250-500 m yükselti kademesindeki köyler: Kırahmetler (268 m), Güneyköy (287 m), Göçük (295 m), Küçükklü (295 m), Muzkent (386 m), Gökçebelen (410 m), Ilıca (472 m), İnceğiz (426 m), Karaçukur (452 m), Kızılgüney (330 m) ve Yeniköy'dür (465 m).

İlçede, 500-750 m yükselti kademesinde bulunan köylerin oranı % 24,4'tür. Bu yükselti aralığında: Çamlıca (613 m), Çıgılık (558 m), Çimenbağ (719 m), Çörüş (623 m), Doğanca (525 m), Gürçam (669 m),

İnal (566 m), Sugözü (605 m), Şahinler (649 m), ve Yeşilyurt (501 m) köyleri yer almaktadır. Sınırlı miktarda bahçe tarımının yapıldığı bu köylerde, orman ve tarım işçiliği öne çıkan ekonomik faaliyetlerdir.

Etüt sahasında 750-1 000 m arasında, sadece 7 (%17,1) köy yer almaktadır. Yükseltinin artması ile düz ve düze yakın arazilerin azaldığı, bununla birlikte parçalanmış yüksek eğimli yamaçların geniş yer tuttuğu sahada, topografyanın çok engebeli olması köy sayısının azalmasına neden olmuştur. Akoluk (921 m), Çile (756 m), Esenpınar (950 m), Gökçesaray (842 m), Karatepe (882 m), Üçkonak (887 m) ve Yenigüney (814 m) köyleri, 750-1000 m yükselti aralığında bulunan yerleşmelerdir. Kırsal nüfusun % 6,3'ünün (1 720 kişi) yaşadığı bu köyler, ilçe merkezine ve ilçe dışına en fazla göç veren yerleşmelerdir. Bu durum üzerinde tarım topraklarının sınırlı olması, sulama imkânlarının bulunmaması, iklim ve ulaşım şartlarındaki olumsuzluklar etkili olmuştur.

Sonuç olarak araştırma sahasında köylerin kuruluş yerleri ve dağılışı üzerinde yükselti oldukça etkilidir. Sahada yükselti arttıkça yerleşmelerin sayısı azalmakta ve yaklaşık 950-1 000 m'den sonra devamlı kır yerleşmeleri ortadan kalkmaktadır.

2. 5. Yüzölçümü Büyüklüklerine Göre Köyler

Araştırma sahasında köylerin ekonomik faaliyet sahalarının genişliği, çevrelerindeki geçim kaynaklarının zenginliğine göre değişmektedir. Sahada tarımsal etkinliklerin arttığı ve doğal çevre faktörlerinin daha uygun olduğu alçak kesimlere doğru köy sayısı artmakta ve dolayısı ile köy yüzölçümleri daralmaktadır. Yüksek ve engebeli alanlar da ise köy sayısı azalmakta, köy yüzölçümleri genişlemektedir. Araştırma sahasında fiziki çevre faktörleri kısa mesafede değiştiği için yerleşmeler düzenli bir dağılım göstermemektedir.

Araştırma sahasındaki köy yerleşmelerinin yüzölçümü, 707,0 km²'dir. Buna göre sahada ortalama köy büyüklüğü, 17,2 km² olarak hesaplanmıştır. Fakat yerleşmeler ayrı ayrı değerlendirildiğinde, yüzölçümlerinde büyük farklılıklar dikkati çeker (Çimenbağ Köyü 1,7 km², Çıglık Köyü, 53,5 km²).

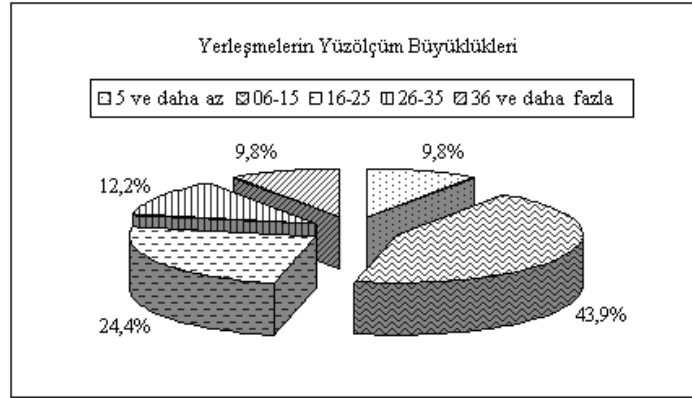
Gazipaşa İlçesi'ne ait köylerden, 36 km²'nin üzerinde yüzölçümüne sahip olanlar: Çamlıca (38,2 km²), Çıglık (53,5 km²), Çörüş (40,6 km²) ve İnal (37,7 km²) yerleşmeleridir. Eğim değerlerinin arttığı parçalanmış topografyaya sahip bu alanlarda, orman arazisinin de fazla olması, bu köylerin yüzölçümlerinin genişlemesine neden olmuştur. Ayrıca bu köyler sahanın yüksek kesimlerinde bulunmaktadır.

Araştırma sahasındaki köylerin % 12,2'sinin (5 köy) yüzölçümü, 26-35 km² arasında yer alır (Tablo 7, Şekil 7). Bunlar: Çile (25,7 km²), Karatepe (29,3 km²), Gürçam (28,8 km²), Yeniköy (32,9 km²) ve Zeytinada (26,2 km²) köyleridir. 16-25 km² arasında yüzölçümü olan köyler ise, % 24,4'lük orana sahiptir. Akoluk, (15,9 km²), Beyrebucak, (24,7 km²), Çakmak (21,1 km²), Ilıca (25,4 km²), İnceğiz (16,7 km²), Karalar (17,9 km²), Sugözü (19,9 km²), Göçük (24,9 km²), Gökçesaray (20,3 km²) ve Yenigüney (17,9 km²) köyleri bu grupta (16-25 km²) yer almaktadır.

Yüzölçümü (Km ²)	Yerleşme Sayısı	%
5 ve daha az	4	9,8
6-15	18	43,9
16-25	10	24,4
26-35	5	12,2
36 ve daha fazla	4	9,8
Toplam	41	100,0

Kaynak: Gazipaşa İlçe Kadastro Müdürlüğü verilerinden faydalanılarak hesaplanmıştır (2010).

GAZİPAŞA İLÇESİ'NDE (ANTALYA) KÖY YERLEŞMELERİ

Şekil 7. Gazipaşa'da Köy Yerleşmelerinin Yüzölçümü Büyüklüklerine Göre Dağılışı

Sahadaki köy yerleşmelerinin % 43,9'u (18 köy) 6-15 km² arasında yüzölçümüne sahiptir. Bunlar: Beyobası, (7,1 km²), Çobanlar (8,3 km²), Doğanca (14,0 km²), Esenpınar (8,4 km²), Karaçukur (13,3 km²), Kızılgüney (10,1 km²), Korubaşı (8,2 km²), Küçükülü (11,5 km²), Macar (9,1 km²), Muzkent (9,1 km²), Öznurtepe (11,3 km²), Şahinler (13,7 km²), Üçkonak (6,9 km²), Gökçebelen (10,0 km²), Güney (11,7 km²), Hasdere (6,8 km²), Yakacık (9,4 km²) ve Yeşilyurt (10,4 km²) köyleridir.

Yüzölçümü 5 km² ve daha az olan köyler ise: Aydınçık (2,5 km²), Çalıpınar (3,0 km²), Çimenbağ (1,7 km²) ve Kırahmetler (3,5 km²)'dir. Araştırma sahasında bu yerleşmeler % 9,8'lik bir paya sahiptir. Bu köylerin toplam alanları içinde, tarım arazilerinin geniş yer tutması dikkat çekicidir. Örneğin, sahada en küçük yüzölçümüne sahip yerleşmelerden biri olan Aydınçık Köyü'nün tarım arazisi 2,4 km²'dir. Toplam alanı da 2,5 km² olan köyün, tamamen tarım arazisi üzerine kurulduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, köylerin % 78,1'inin (32 köy) yüzölçümününün 01-25 km² arasında oldukları görülmektedir (Tablo 7).

2. 6. Yerleşme Dokularına Göre Köyler

Yüzey şekillerinin engebeli oluşu ve su kaynaklarının dağılışı, köylerin yerleşme dokularını etkileyen önemli faktörlerdir. Araştırma sahasında köyler, dağınık ve gevşek dokulu yerleşmelerden oluşmaktadır. İlçede toplu köy yerleşmesi bulunmamaktadır.

Sahadaki köylerin % 63,4'ü dağınık yerleşme dokusundadır (Tablo 8, Şekil 8). Akoluk, Çakmak, Çamlıca, Çığlık, Çile, Çimenbağ, Çöriş, Doğanca, Esenpınar, Göçük, Gökçebelen, Gökçesaray, Gürçam, Ilica, İnal, İnceğiz, Karaçukur, Kızılgüney, Küçükülü, Şahinler, Öznurtepe, Üçkonak, Yenigüney, Yeniköy, Yeşilyurt ve Zeytinada köyleri dağınık yerleşmelerdir. Bu köylerin büyük bir kısmında su kaynakları yetersiz olsa da, sahanın parçalanmış ve arızalı topografyası dağınık yerleşmeyi zorunlu kılmıştır. Çünkü kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan akarsular ve bunların kolları araziyi derince parçalamıştır. (Fotograf 2).

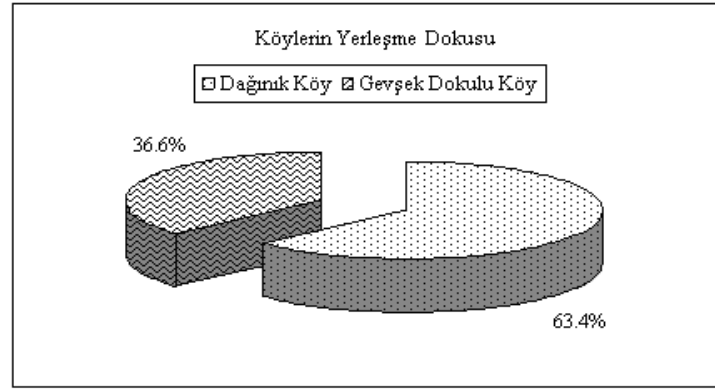

Fotograf-2. Dağınık Yerleşme Özelliği Gösteren Akoluk Köyü'nden Bir Görünüş.

GAZİPAŞA İLÇESİ'NDE (ANTALYA) KÖY YERLEŞMELERİ

Köylerin Yerleşme Dokusu	Köy Sayısı	%
Toplu Köy	---	---
Dağınık Köy	26	63,4
Gevşek Dokulu Köy	15	36,6
Toplam	41	100,0

Kaynak: Araziye Yapılan Gözlemler, 2009-2010

Şekil 8. Gazipaşa Köy Yerleşmelerinin Yerleşme Dokularına Göre Dağılışı

Gazipaşa'daki köylerin % 36,6'sı da gevşek yerleşme dokusundadır. Özellikle verimli tarım arazilerinin kenarında yer alan ve su sorununun azaldığı yerleşmelerde, gevşek yerleşme dokusuna rastlanmaktadır. Bu yerleşmeler: Aydıncık, Beyobası, Beyrebucak, Çalıpınar, Çobanlar, Güneyköy, Hasdere, Karalar, Karatepe, Sugözü, Kırismetler, Korubaşı, Macar, Muzkent ve Yakacık köyleridir.

Gazipaşa İlçesi'ndeki köyler, dağınık ve gevşek dokulu yerleşmelerden oluşmakla birlikte, birkaç köyün bazı mahallelerinde dağınık-toplu yerleşme de görülmektedir. Bu köylere, Ilica (Merkez), Karalar (Merkez), Karatepe (Kehbaşı), Kızılgüney (Merkez) ve Yeniköy (Ardıçlı) örnek teşkil eder.

2. 7. Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Köyler

Araştırma sahasında ekonomik etkinlikler birbirini tamamlayıcı özelliktedir. Köylerin ekonomik faaliyet kollarına göre sınıflandırılmasında, halkın geçiminde öne çıkan ekonomik faaliyet ya da faaliyetler dikkate alınmıştır. Buna göre köylerin ekonomik etkinlikleri: tarım, tarım ve hayvancılık, tarım, hayvancılık ve işçilik, tarım ve ticaret olmak üzere dört farklı gruba ayrılmıştır.

Gazipaşa İlçesi'ndeki köy yerleşmelerinin 16'sında (% 39,0) tarım ve hayvancılık; 11'inde (% 26,8), tarım; 10'unda (% 24,4), tarım, hayvancılık ve işçilik; 4'ünde (% 9,8) tarım ve ticaret temel geçim kaynağını oluşturmaktadır (Tablo 9, Şekil 9). Bu veriler, sahadaki köylerin büyük bölümünde tarım etkinliklerinin hâkim olduğunu göstermektedir.

Etüt sahasındaki Akoluk, Çakmak, Çığlık, Çörüş, Doğanca, Esenpınar, Gökçebelen, Gökçesaray, Karalar, Karaçukur, Karatepe, Sugözü, Kızılgüney, Şahinler Üçkonak ve Yeşilyurt köylerinde tarım ve hayvancılık faaliyetleri birlikte yapılmaktadır. Bahçe tarımının ön plana çıktığı bu yamaç köylerinde, çekirdeksiz nar, keçiboynuzu, zeytin, badem, kiraz ve elma en fazla yetiştirilen ürünlerdir. Hayvancılık halkın kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir.

Araştırma sahasındaki en önemli ekonomik faaliyet tarımdır. Beyrebucak, Çalıpınar, Çobanlar, Güneyköy, Hasdere, Ilıca, Kırahmetler, Küçükülü, Macar, Muzkent ve Zeytinada, gerek örtü altı, gerekse açıkta sebze ve meyve üretiminin en fazla yapıldığı yerleşmelerdir. Verimli tarım alanlarının bulunduğu, ekonomisi tarıma dayalı olan bu köyler, aynı zamanda iş gücü alan yerleşmelerdir.

Yüksek dağlık alanlarda yer alan köylerde (10 köy), tarım, hayvancılık ve işçilik birlikte yürütülen faaliyetlerdir. Bu köylerde tarım ve hayvancılık, daha çok yöre halkının ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Ormanda hayvan otlatma yasağı nedeniyle hayvancılık, bir ekonomik faaliyet olarak bitme noktasına gelmiştir. Hayvancılık faaliyetleri ticari amaçla yapılmamaktadır. Dolayısıyla sahadaki bu köyler, iş gücü veren yerleşmelerdir. İnceğiz, Yeniköy, Göçük ve Çimenbağ köylerinde günü birlik tarım işçiliği; Çamlıca, Çile, Gürçam,

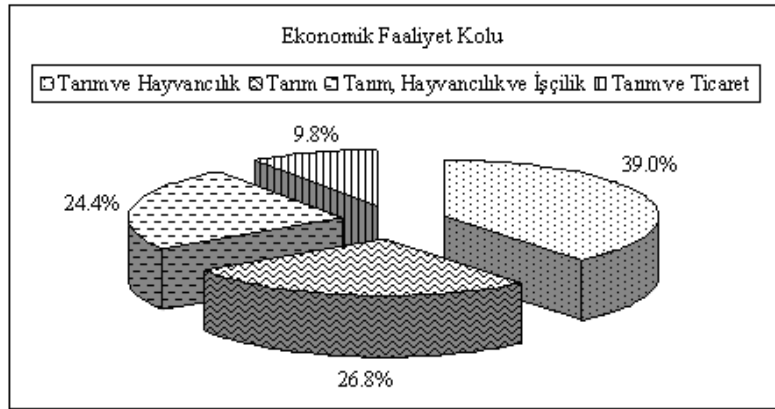
GAZİPAŞA İLÇESİ'NDE (ANTALYA) KÖY YERLEŞMELERİ

İnal, Öznurtepe ve Yenigüney köylerinde ise orman işçiliği, tarım ve hayvancılık faaliyetleri yanında ön plana çıkan faaliyetlerdir.

Tablo 9. Gazipaşa Köy Yerleşmelerinin Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılışı

Ekonomik Faaliyet Kolu	Köy Sayısı	%
Tarım ve Hayvancılık	16	39,0
Tarım	11	26,8
Tarım, Hayvancılık ve İşçilik	10	24,4
Tarım ve Ticaret	4	9,8
Toplam	41	100,0

Kaynak: Arazide Yapılan Gözlemler, 2009-2010

Şekil 9. Gazipaşa Köy Yerleşmelerinin Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılışı

Aydıncık, Beyobası, Korubası ve Yakacık köylerinde tarım ve ticaret, ekonomik bakımdan önem kazanmıştır. Sulama sorununun az da olsa ortadan kalktığı verimli tarım topraklarına sahip bu köylerde, tarım faaliyetleri yanında ticari faaliyetler de gelişmiştir. Bu yerleşmelerin ilçe merkezine yakınlığı, nüfusunun fazla olması ve ulaşım avantajları ticaretin de gelişmesini sağlamıştır. Bu köylerde yaşayanların gelir seviyesi daha yüksek olduğu için konutlar daha moderndir.

Araştırma sahasındaki köy yerleşmelerinin ekonomik yapısında, mevsimlik işçi göçlerinin de etkisi vardır. Özellikle turizm sektöründe

çalışmak için yaz mevsimi başında Alanya ve Antalya gibi turistik bölgelere giden işçiler, sezon boyunca çalıştıktan sonra köyelerine geri dönmektedir. Ayrıca sahada mevsimlik tarım işçisi olarak çalışıp geçimini sağlayan aileler de bulunmaktadır.

2. 8. Tarım Arazisine Göre Köyler

Araştırma sahasındaki köy yerleşmeleri tarım arazisine göre: tarım arazisi kenarı, tarım arazisinin ortasında ve tarım arazisinin uzağında olmak üzere üç grupta ele alınmıştır.

Etüt sahasında tarım arazisi kenarında kurulmuş 19 köy (% 46,3) bulunmaktadır (Tablo 10, Şekil 10). Genel olarak vadi yamaçlarında kurulmuş olan Çakmak, Çalıpınar, Çörüş, Göçük, Gökçebelen, Ilica, İnal, İnceğiz, Karalar, Sugözü, Kızılgüney, Küçükülü, Muzkent, Şahinler, Öznurtepe, Yakacık, Yeniköy, Yeşilyurt ve Zeytinada köyelerinin tarım arazisi kenarında yer aldığı görülür. Bu tip köylerin tarım arazisi kenarına kurulmasında, tarım arazilerine yakın olma isteği etkili olmuştur.

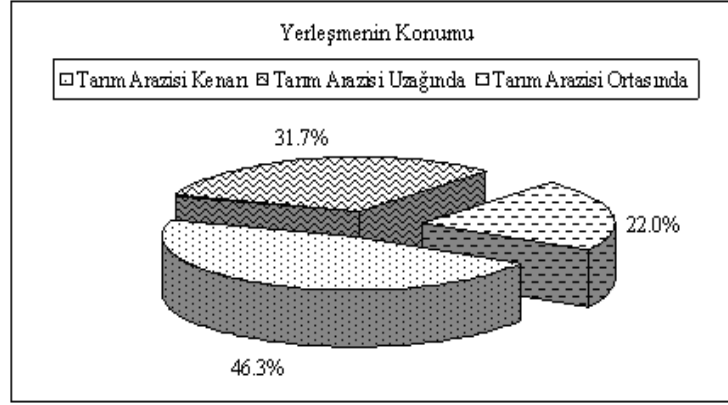
Tarım arazisinin uzağında bulunan köy sayısı 13'dür (% 31,7). Tarım arazisi uzağı köyler; Akoluk, Çamlıca, Çığlık, Çile, Çimenbağ, Doğanca, Esenpınar, Gökcesaray, Gürçam, Karaçukur, Karatepe, Üçkonak ve Yenigüney'dir.

Tarım arazisinin ortasında 9 köy (% 22) bulunmaktadır. Bu köyler: Aydıncık, Beyobası, Beyrebucak, Çobanlar, Güneyköy, Hasdere, Kırahmetler, Korubaşı ve Macar'dır.

Yerleşmenin Konumu	Yerleşmenin Sayısı	%
Tarım Arazisi Kenarı	19	46,3
Tarım Arazisi Uzağında	13	31,7
Tarım Arazisi Ortasında	9	2,0
Toplam	41	100,0

Kaynak: Arazide Yapılan Gözlemler, 2009-2010

GAZİPAŞA İLÇESİ'NDE (ANTALYA) KÖY YERLEŞMELERİ

Şekil 10. Gazipaşa Köy Yerleşmelerinin Tarım Arazisine Göre Konumları

Görüldüğü gibi tarım arazisi kenarında ve tarım arazisinin ortasında yer alan köy yerleşmeleri % 78,0 gibi yüksek bir orana sahiptir. Bu da köy yerleşmelerinin kuruluş yeri olarak seçiminde, tarım arazilerinin ne kadar etkili olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Gazipaşa'da İlçesi'ndeki köylerin adları, bulunduğu sahanın, tarihi ve coğrafi özellikleri hakkında genel bilgiler vermektedir. Gazipaşa İlçesi'nde, adı fiziki coğrafya ile ilgili olan köy sayısı 22, beşeri ve ekonomik coğrafya ile ilgili olan köy sayısı ise 18'dir. Gazipaşa'da köy adları ile ilgili dikkat çekici bir diğer husus da, birçok köyün adının 1960 yılından sonra değiştirilmiş olmasıdır. Bugün kullanılan yerleşme adlarının seçiminde, genellikle yerleşmelerin kurulduğu konumun ve coğrafi özelliklerin dikkate alındığı görülmektedir.

Köy yerleşmelerinin dağılımları, yörenin morfolojik şartları ve bu şartların doğurduğu ekonomik potansiyeller ile ilişki içindedir. İlçenin akarsular tarafından parçalanmış dağlık bir görünüme sahip olması, sahadaki köylerin % 61,0'ının yamaçta kurulmasına sebep olmuştur. Gazipaşa'da, köylerin % 19,5'i akarsu vadilerinde kurulmuştur. Vadilerin, köylerin kuruluş yeri olarak seçilmesinde, verimli tarım alanlarının olması ve ulaşım kolaylığı etkilidir. Genellikle karayollarının

vadileri takip etmesi, bu köylerin ulaşımında avantaj sağlamaktadır. Sahada, ova tabanındaki yerleşmeler % 9,8'lik bir paya sahiptir.

Gazipaşa İlçesi'nde orman örtüsünün yoğun olması nedeniyle, köylerin % 63,4'ü orman içi köyüdür. Fakat bu köylerin ormandan geçim kaynağı olarak yararlanmaları kısıtlandığından bu köylere yönelik alternatif ekonomik etkinlikler geliştirilmelidir.

İlçede gerek hâkim ekonomik faaliyet türleri, gerekse coğrafi şartlardan dolayı, yerleşmeler farklı yükselti basamaklarına dağılmış durumdadır. Gazipaşa'da güneyden kuzeye doğru artan yükseltinin, köy yerleşmelerinin kuruluş ve dağılışında etkisi büyüktür. Gazipaşa İlçesi'ndeki köy yerleşmelerin kıyı kesiminde yoğunlaştığı görülür. Köylerin % 58,5'i, 0-500 m; % 82,9'u, 0-750 m aralıklarında toplamıştır.

İlçede ortalama köy büyüklüğü, 17,2 km² olarak hesaplanmıştır. Köylerin tarımsal potansiyeli ve verimliliği ile alan büyüklüğü arasında ters bir orantının olduğunu görülmektedir. Bazı istisnalar olsa da, genelde ova köylerinin alanlarının küçük, etek ve dağ köylerinin alanlarının ise daha büyüktür.

Sahadaki köylerin % 63,4'ü dağınık yerleşme dokusundadır. Yöre halkının tarım arazisine yakın olma isteği ile eğimli küçük parseller şeklindeki tarım alanları kenarına konutlarını inşa etmesi, dağınık yerleşmeyi oluşturmuştur

Gazipaşa'da köylerin buldukları alanların jeomorfolojik özellikleri, kırsal nüfusun ekonomik etkinliklerini büyük ölçüde etkilemektedir. Doğal çevre şartları açısından daha avantajlı durumda olan ovalık sahalardaki köylerde, tarım; vadi yamaçlarındaki köylerde ise tarım ve hayvancılık hâkim ekonomik faaliyettir. Engebeli yüksek kesimlerdeki orman içi köylerinde, tarım ve hayvancılık ile birlikte önemli ekonomik faaliyet türü, orman işçiliğidir. Bununla birlikte bazı köylerde, tarım alanlarında çalışmak üzere gününbirlik ova köyelerine veya ovanın kenarında kurulmuş köylere giden tarım işçileri vardır.

Gazipaşa İlçesi'nde iş gücünün büyük bir kısmını istihdam eden seracılığın daha bilinçli yapılması ve destelenmesi gerekmektedir. İlçede, mango, ananas gibi tropikal meyve üretimi yeni gelişmeye başlamıştır. İklim şartlarının tropikal meyve üretimi için oldukça uygun olduğu sahada bu potansiyel değerlendirilmelidir.

İlçede kıyı kesimlerdeki köylerle orman köylerinde yaşayan halkın gelir düzeyleri arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılığın giderilmesi amacıyla, tarımsal projeler gerçekleştirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Antalya İl Tarım Müdürlüğü, 2008, Faaliyet Raporu, Antalya
- Antalya Valiliği İl Çevre Müdürlüğü, 2008, Çevre Durum Raporu, Antalya
- Antalya Valiliği İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü, 2008, İlçe Brifingi, Antalya
- Bozyiğit, S., 2005, Seydişehir'in Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, Selçuk Üniv., Sos. Bil. Enst., Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Doğanay, H.,1994, Türkiye Beşeri Coğrafyası, Gazi Büro Kitabevi, Ankara.
- Emiroğlu, E., 1972, Türkiye'de Orman İçi Kırsal Yerleşmeleri ve Bolu Örneği, Ank. Üniv., D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Enst., Coğr. Derg. Sayı:1-2, Ankara.
- Gazipaşa İlçe Tarım Müdürlüğü, 2006, 2007, 2008, 2009, Faaliyet Raporu.
- Gazipaşa Kaymakamlığı, 2008, Brifing Raporu
- Kadioğlu, Y., 2003, Akçabat İlçesi'nin (Trabzon) Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Özellikleri, Atatürk Üniv., Sos. Bil. Enst., (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum.
- Karabağ, S. ve Şahin, Ş., 2003, Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- Karaboran, H., 1984, Türkiye'de Mevkii Adları Üzerine Bir Araştırma, Türkiye'de Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Folklor Araştırmaları Dairesi, Yay. No:60, Seminer-Kongre Bildirileri Dizisi No:1, Ankara.

- Koca, N., 2004, Lapseki İlçesi'nde Köy Yerleşmeleri, Doğu Coğrafya dergisi, Sayı:12, S.143-169, Konya.
- Selen, H., S., 1945, Türkiye'de Köy Yerleşmeleri ve Şehirleşme Hareketleri, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:7-8, s. 97-107, Ankara..
- Tıraş, M., 2002, Yusufeli İlçesi'nde Köy Yerleşmeleri, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:38, s.133, İstanbul.
- Tunçdilek, N., 1984, Türkiye Köylerinin Yapısal Özelliklerine Toplu Bir Bakış. İ.Ü.Deniz Bilimleri ve Coğr. Enst. Bülten:1, s:23-40, İstanbul.
- www.gazipaşa.gov.tr, 2009.